

KUVATAITEEN TEEMARYHMÄ (pj. Seija Kairavuori ja Hannah Kaihovirta)

Tila: Minerva, sali K115

13.00–14.30 Sessio I

Klo 13.00 Tervetuloa! Välkommen!

13.05–13.25 Visuaalinen kulttuuri, katsomukset ja oppiminen - mitä pilottikurssilla opittiin monialaisen opettajankoulutuksen mahdollisuuksista ja haasteista?

Marja Rastas & Leena Knif / Aalto yliopisto & Helsingin yliopisto

13.25–13.45 Arvottava katse - Videoavusteinen harjoittelunohjaus ainedidaktisen ajattelun kehittämisessä

Seija Kairavuori (HY), Hanna Niinistö (HY), Sirku Myllyntausta (VNK), Terhi Kaleva (VNK) ja Pasi Sorjonen (VNK)

13.45–14.05 Bildkonstundervisning som betonar kulturell kompetens och kulturell förståelse

Johan Vikström / Åbo Akademi

14.05–14.25 Normkreativ ansats i bildkonstundervisning

Hannah Kaihovirta / Helsingfors universitet

ILTAPÄIVÄKAHVI ja päätöskeskustelu klo 14.30-15.00

ABSTRAKTIT

Marja Rastas & Leena Knif / Aalto yliopisto & Helsingin yliopisto

visuaalinen kulttuuri, katsomukset ja oppiminen - mitä pilottikurssilla opittiin monialaisen opettajankoulutuksen mahdollisuuksista ja haasteista?

Aalto-yliopiston kuvataidekasvatuksen koulutusohjelma sekä Helsingin yliopiston kasvatustieteellinen ja teologinen tiedekunta toteuttivat syksyllä 2018 osana Ope osaa - opettajankoulutuksen kehittämishanketta yhteistyökurssin Visuaalinen kulttuuri, katsomukset ja oppiminen. Pilottikurssi kokosi joukon kahden yliopiston eri pääaineiden opettajaopiskelijoita

yhteen tutkimaan visuaalisen kulttuurin ja katsomuksellisten kysymysten kohtaamispaikkoja pedagogisesta näkökulmasta. Hankkeen tavoitteiden mukaisesti tarkoituksena oli kehittää vaihtoehtoisia, monialaista pedagogiikkaa tukevia toimintamalleja luokan- ja aineenopettajan pedagogisiin opintoihin. Eettisten ja maailmankatsomuksellisten kysymysten pohdinta on voimakkaasti läsnä kuvataide-oppiaineessa. Kääntäen, visuaalisilla esityksillä on keskeinen rooli maailmankatsomusten ja ideologioiden sekä niiden välisten konfliktien ja vastakkainasetteluiden rakentumisessa ja purkamisessa/purkautumisessa. Kurssin suunnitteluvaihetta motivoi tarve jäsentää tätä tieteenalojen ja oppiaineiden rajat ylittävää ilmiökenttää pedagogisen kokeilun avulla. Käsitettä "katsomus" lähestyttiin kurssilla laajana, maailmankuvien ja kulttuuristen identiteettien muotoutumiseen kytkeytyvänä ilmiönä. Kurssin tematiikka kytkeytyi kulttuurisen moninaisuuden ja monilukutaidon kysymyksiin (vrt. POPS 2014). Monialaisuus ja tieteidenvälisyys toteutuivat kurssilla usealla eri tasolla. Monialainen opettajaryhmä avasi opiskelijoille omien tieteenalojensa teoreettisia näkökulmia ja tutkimisen metodeja. Kurssiin sisältynyt itsenäinen projektityö johdatteli opiskelijat kehittämään monialaisissa ryhmissä oppiainerajat ylittäviä kokeiluja. Kuvataide asettui kurssin pedagogisessa lähestymistavassa sekä oppimissisällöksi että tiedon rakentamisen menetelmäksi. Esityksessä tarkastelemme monialaisuuden mahdollisuuksia ja haasteita opettajankoulutuksessa kurssin suunnittelusta ja toteutuksesta vastanneiden opettajien kokemusten, opiskelijapalautteiden sekä opiskelijoiden toteuttamien projektien pohjalta. Kysymme, millaisia ilmiöitä kokeilun kautta nousi esiin sekä hahmottelemme kokeilun pohjalta käynnistyyvän tutkimusprojektin alustavia kysymyksiä ja tavoitteita.

Seija Kairavuori , Hanna Niinistö , Sirku Myllyntausta, Terhi Kaleva ja Pasi Sorjonen / Helsingin yliopisto & Viikin normaalikoulu

Arvottava katse - Videoavusteinen harjoittelunohjaus ainedidaktisen ajattelun kehittämisessä

Pilotoimme keväällä 2018 360-videokameran käyttöä luokanopettajan opintosuunnan kandidaatin opetusharjoittelun (monialainen harjoittelu) ainedidaktisessa ohjauksessa. Asetimme tavoitteeksi selvittää sitä, miten kuvataiteen harjoittelutuntien 360-videointi voisi tukea ohjausprosessia harjoittelijan, luokanlehtorin ja ainedidaktikon näkökulmista. Kokeilussa olivat mukana neljä opetusharjoittelijaa kahdella luokalla, heidän ohjaavat luokanlehtorinsa, kuvataiteen ainedidaktikot sekä teknisenä tukena koulun digitutorina toiminut opettaja. Harjoittelujakson aikana videoitiin 360-kameralla molempien luokkien harjoitteluparien kuvataiteen kaksi kaksoistuntia. Kuvataiteen didaktikot seurasivat näiden kuvattavien kaksoistuntien työskentelyä myös paikan päällä luokassa kaikilla kerroilla. Ensimmäisen kaksoistuntien videota tarkasteltiin ohjauksessa opiskelijan itse valitsemien kohtien pohjalta, toisen kaksoistuntien videota puolestaan opiskelijan oman käyttöteorian ja ainedidaktiikan ohjaajan esille nostamien kysymysten kautta. Videoaineiston äärellä käydyissä ohjauskeskusteluissa olivat mukana harjoittelijapari, luokanlehtori ja kuvataiteen didaktikot. Esityksessämme kuvailemme lyhyesti kokeilun kulkua ja pohdimme työryhmälle rakentunutta ymmärrystä 360-kameran mahdollisuuksista ja haasteista harjoittelunohjauksessa. Erityisesti pohdimme sitä, mitä merkityksiä kaiken tallentavalla 360-videoinnilla oli opiskelijoiden ainedidaktisen ajattelun kehittämisessä. Tästä näkökulmasta keskeinen kysymyksemme videoavusteisessa ohjauksessa on se, miten opiskelijan käyttöteorian ja

ainedidaktisen ajattelun yhteys ilmeni opetusharjoittelijoilla ja miten yhteys mahdollisesti kehittyi harjoittelun kuluessa. Laajasti ottaen tarkastelussamme on kysymys myös kasvatuksen ja koulutuksen visuaalisesta kulttuurista, sen ydinkysymyksistä; miten kuvan avulla rakennetaan merkityksiä yhteisön arvottamassa suunnassa, miten kuvaa yhdessä katsotaan yhteisten arvostettujen asioiden suunnassa, keiden kanssa kuvaa katsotaan ja missä tarkoituksessa, millaisin kysymyksin. Liitämme teemasta keskustelun myös kestäväää ja elinikäistä oppimista tukevaan arviointikulttuuriin, erityisesti itse- ja vertaisarviointin näkökulmista.

Johan Vikström / Åbo Akademi

Bildkonstundervisning som betonar kulturell kompetens och kulturell förståelse

I presentationen beskrivs och diskuteras en bildkonstlärarens didaktiska design av en erfarenhetsbaserad läroprocess i bildkonstundervisning där en grupp elever i årskurs nio undersöker en teaterproduktion på en professionell teater och gör egna visuella framställningar utgående från den. Forskningsprojektet ingår i min pågående avhandling vid Doktorandprogrammet i pedagogiska vetenskaper vid Åbo Akademi. Forskningsintresset riktas mot att undersöka och artikulera en bildkonstpraktik som i hög grad sker i lärmiljöer utanför skolan i samarbete med en kulturinstitution. I det pedagogiska försöket prövar jag en modell för en erfarenhetsbaserad, multimodal och på kulturell förståelse inriktad tolknings- och skapandeprocess där målsättningen är att lyfta fram pedagogiska lösningar som befämjar erfarenhetsbaserat, multisensoriskt och konkret lärande. Läroprocessernas huvudmål är att kontextualisera visuella framställningar och skapa förståelse för hur man med hjälp av dem bygger identiteter. Här definierar jag läroprocesserna som identitetsarbete där konstnärernas och mottagarnas kulturidentiteter möts. Denna typ av läroprocesser består av tre inlag eller faser som delvis kan sammanfalla och samverka. Den första fasen i tolkningsprocessen består av multisensoriska och upplevelsebaserade möten med verket/fenomenet varefter eleverna resonerar kring sin förförståelse av fenomenet. I den andra fasen kontextualiseras verket och konstnärerna varvid eleverna söker nya fakta och kunskap om dem. Den tredje fasen består av eget skapande arbete och produktion där man gör en koppling mellan det undersökta verket och den egna livsvärlden. Elevernas undersökande arbete fokuserar på teaterpjäsens budskap och på visuella aspekter (scenografi, rekvisita, dräkter, maskering) av konstformen teater samt främst på undersökning av skådespelarnas och rollkaraktärernas kulturidentiteter. Utgångspunkt och inspiration för elevernas egen meningsskapande produktion är teaterpjäsens tematik, budskap och sociala relationer. I presentationen diskuteras vilka former av värderingar och bedömning som behandlas och tillämpas i läroprocesserna.

Hannah Kaihoviirta / Helsingfors universitet

Normkreativ ansats i bildkonstundervisning

Sedan den reviderande nationella läroplansgrunden togs i bruk 2016 har det utbildning och undervisning aktivt arbetat för att det normkritiska samtalet ska vara en del av didaktisk design. Normkritisk undervisning arbetar med att istället för att rikta fokus på något avvikande, riktas fokus på de normer, strukturer och maktstrukturer som skapar uppfattningar om avvikelse. Normkritisk

undervisning har bland annat referenser i Paolo Freires De förtrycktas pedagogik (1968) där jämställdhet, utbildning, social rättvisa och politiskt agerande är kopplade. Normkreativitet, ett begrepp som på 2010-talet etablerats för ett medvetet arbete med vad maktstrukturer är i olika sociokulturella sammanhang, öppnar nya arbetsytor för hur arbeta med frågor norm och värde inom grundskolans och undervisning. Så här beskriver Rebecca Vinthagen (2014) normkreativitet: Om normkritiska perspektiv synliggör normer och ger oss redskap att plocka isär de strukturer som begränsar oss, så utgör normkreativiteten ett förhållningssätt och metoder för att plocka upp bitarna och bygga nya, mer inkluderande möjligheter, organisationer och verksamheter. Det normkreativa kan erbjuda pedagogiskt förhållningssätt och en didaktisk design som skapar lärmiljöer där lärare och elever kan fungera som agenter för sitt lärande. I flera sammanhang lyfts läroplansgrunden fram som en norm som lärare ska agera utifrån, samtidigt som de ska ha förmåga att ställa sig kritiskt till normen och det pedagogiska handlandet. I presentationen diskuterar jag genom teori och ett empiriskt exempel från lärarutbildning (ett projekt under temat Spegelvänd) hur det normkreativa kan användas som en design för didaktiskt tänkande i bildkonstundervisning och hur det här tänkandet kan omvandlas till ett en levande lärmiljö. I diskussionen prövar jag även hur posthumanistisk teori kan fånga upp normkreativa handlingar i samtida bildkonstundervisning.